

<https://doi.org/10.31108/2.2024.3.33.4>
УДК 159.92

Валентина Лагодзінська

ТРЕНІНГ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕРСОНАЛУ ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ В УМОВАХ ВІЙНИ Й ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Лагодзінська Валентина. Тренінг розвитку креативного потенціалу персоналу освітніх організацій як детермінанти забезпечення його психічного здоров'я та благополуччя в умовах війни й післявоєнного відновлення.

Вступ. Однією із важливих проблем в період війни є проблема підтримки та збереження психічного здоров'я особистості. Аналіз креативного потенціалу як чинника забезпечення психічного здоров'я освітнього персоналу та розробка відповідних технологій в сучасних умовах є достатньо актуальним питанням, але водночас мало дослідженим у вітчизняній психології.

Мета: розробити структуру та зміст тренінгу розвитку креативного потенціалу в контексті забезпечення психічного здоров'я та благополуччя освітнього персоналу в умовах війни й післявоєнного відновлення.

Методи. Для проведення дослідження використовувались методи психоедукації та методи активного соціально-психологічного впливу.

Результати. Розроблено «Тренінг розвитку креативного потенціалу персоналу освітніх організацій як детермінанти забезпечення його психічного здоров'я та благополуччя в умовах війни й післявоєнного відновлення», який включає три тренінгові сесії: 1) «Сутність поняття «креативного потенціалу» персоналу освітніх організацій»; 2) «Організаційно-психологічні чинники розвитку креативного потенціалу персоналу освітніх організацій в умовах війни й післявоєнного відновлення»; 3) «Роль креативного потенціалу в забезпеченні психічного здоров'я та благополуччя персоналу освітніх організацій в умовах війни й післявоєнного відновлення». Кожна тренінгова сесія включає інформаційно-смісловий, діагностичний та корекційно-розвивальний компоненти.

Розроблено зміст та структуру тренінгу, який розраховано на 16 годин та складається зі вступу, трьох тренінгових сесій по 4 години та заключної частини. Кожна тренінгова сесія включає різноманітні інтерактивні техніки (міні-лекції, мозкові штурми, робота в парах та міні-групах, творчі завдання, ігри, психологічні ігри, психологічні практикуми тощо).

Висновки. Тренінг був апробований в різних форматах, показав свою ефективність та може бути рекомендований практичним психологам для роботи з персоналом освітніх організацій.

Ключові слова: тренінг, творчість, креативний потенціал, психічне здоров'я, благополуччя, освітній персонал, війна.

Lahodzinska, Valentyna. Training in development of educational organization staff's creative potential as a determinant of their mental health and well-being in conditions of war and post-war recovery.

Introduction. Maintaining and preserving mental health of the individual is an important problem during the war. The analysis of creative potential as a factor in mental health of educational personnel and the development of appropriate technologies to develop it in war conditions, although being a relevant issue, is little researched in Ukrainian psychology.

Aim: to develop the structure and content of training in the development of educational organization staff's creative potential as a determinant of their mental health and well-being in the conditions of war and post-war recovery.

Methods. Psychoeducation and active socio-psychological influence methods.

Results. The "Training course in the development of educational organization staff's creative potential as a determinant of their mental health and well-being in the conditions of war and post-war recovery" was developed. It included three training sessions: 1) "The concept of creative potential of the staff of educational organizations"; 2) "Organizational and psychological factors in the development of creative potential of staff of educational organizations in the conditions of war and post-war recovery"; 3) "The role of creative potential in promoting mental health and well-being of staff of educational organizations in the conditions of war and post-war reconstruction." Each training session included

informational, diagnostic, and developmental components.

The content and structure of the training, which was 16 hours-long and consisted of an introduction, three training sessions of 4 hours each, and the final part, was developed. Each training session included a variety of interactive techniques (mini-lectures, brainstorming, work in pairs and mini-groups, creative tasks, games, psychological games, psychological workshops, etc.).

Conclusions. *The training showed its effectiveness and can be recommended to psychologists for use with the staff of educational organizations.*

Key words: *training, creativity, creative potential, mental health, well-being, educational staff, war*

Вступ. Повномасштабна війна, що розпочалась в Україні в 2022 році, окрім фізичних, матеріальних та економічних втрат суспільства, несе велику загрозу для психічного здоров'я населення України в цілому.

Л. М. Карамушка (2022) вважає, що однією із важливих проблем в період війни є проблема підтримки та збереження психічного здоров'я особистості.

У зоні підвищеного ризику в умовах війни знаходиться персонал освітніх організацій. На думку Н. Гутаревої, Ю. Мусхаріна, В. Бабак & Є. Мусенко (2013), проблему професійного здоров'я вчителя за ступенем значущості слід розглядати в контексті загальної концепції охорони здоров'я нації, тому що саме від учителя більшою мірою залежить здоров'я підростаючого покоління.

Тож актуальним завданням сьогодення для науковців – психологів є пошук дієвих чинників, що сприяють підвищенню ефективності діяльності персоналу освітніх організацій в умовах війни та забезпечують його психічне здоров'я й підвищення суб'єктивного благополуччя (Креденцер, 2023).

Наші попередні дослідження (Лагодінська, 2022) показали, що в умовах всесвітньої пандемії, спричиненої COVID-19, одним із чинників забезпечення психічного здоров'я та суб'єктивного благополуччя є креативний потенціал особистості.

Аналіз літератури показав, що проблема креативного потенціалу педагогічних працівників достатньо розроблена та розглядається в двох основних напрямках: 1) креативний потенціал студентів – майбутніх педагогів; 2) креативний потенціал власне працівників освітніх організацій.

Що стосується досліджень креативного потенціалу, педагогічної творчості та особливостей підготовки до неї *майбутніх учителів*, то цьому надається належна увага в наукових працях вітчизняних науковців (Балахтар, 2018; Павленко, 2016; Павлюк, 2007; Петришин, 2012; Петрушова, 2014 та ін.).

В.В. Павленко (2016) визначає креативний потенціал особистості як властивість особистості, що характеризується можливістю генерувати нові ідеї, здійснювати пошук шляхів практичного розв'язання оригінальних, нестандартних завдань, вибирати найбільш продуктивні стратегії творчої діяльності.

Що стосується *креативного потенціалу власне персоналу освітніх організацій*, то цим проблемам також присвячені роботи низки українських вчених (Антонова, 2012; Павлик & Радзімовська, 2023; Петришин, 2012; Рудик, 2017 та ін.).

Креативність є необхідною складовою праці вчителя, зазначає В.В. Павленко (2016). Без неї неможливий педагогічний процес. Креативність педагога специфічна за своєю суттю. Вона є необхідною умовою становлення самого педагога, його самопізнання, розвитку і розкриття як особистості. Креативність формує педагогічну талановитість учителя.

Що стосується *ролі креативного потенціалу персоналу освітніх організацій в процесі забезпечення їхнього психічного здоров'я та благополуччя*, то аналіз літератури показав, що вивчення феномену творчості цілому та креативного потенціалу у контексті психічного здоров'я особистості має достатню багатовекторність. У науковій літературі цій проблемі присвячені праці низки психологів та педагогів (Балахтар & Москальова, 2020; Лагодінська, 2022; Лобода, 2010; Моляко, 2006; Мешко, 2013; Пічуєва, 2022; Сисоєва, 2006 та ін.).

Що стосується *ролі креативного потенціалу в умовах війни*, то аналіз літератури показує, що досить важливого значення творчість в цілому, та зокрема креативний

потенціал, набуває в умовах війни для всіх категорій населення та персоналу організацій різних соціально-економічних сфер.

Отже, проблема розвитку креативного потенціалу персоналу організацій в умовах війни, зокрема в контексті забезпечення психічного здоров'я та благополуччя, є досить актуальною та соціально значущою проблемою. Водночас ця проблема залишається недостатньо розробленою, особливо щодо сфери освіти.

Мета дослідження: розробити структуру та зміст тренінгу з розвитку креативного потенціалу в контексті забезпечення психологічного здоров'я та благополуччя освітнього персоналу в умовах війни й післявоєнного відновлення.

Методика та організація дослідження. Для проведення дослідження використовувались методи психоедукації та методи активного соціально-психологічного впливу.

В основу тренінгу покладено технологічний підхід, розроблений в лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України Л. Карамушкою (Карамушка, 2005, 2022).

Дослідження проведено в рамках виконання науково-дослідної теми лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України «Технології забезпечення психологічного здоров'я та благополуччя освітнього персоналу в умовах соціальної напруженості» (2022-2024 рр., номер державної реєстрації 0122U000303; науковий керівник – дійсна членкиня НАПН України, докторка психологічних наук, професорка Л. Карамушка).

Результати дослідження та їх обговорення.

На основі аналізу літератури та власного практичного досвіду роботи з цієї проблеми нами був розроблений «Тренінг розвитку креативного потенціалу персоналу освітніх організацій як детермінанти забезпечення його психічного здоров'я та благополуччя в умовах війни й післявоєнного відновлення».

Мета тренінгу: підвищити рівень *креативного потенціалу* персоналу освітніх організацій як важливого чинника забезпечення його психічного здоров'я та благополуччя в умовах війни й післявоєнного відновлення.

Завдання тренінгу:

1) Розкрити сутність поняття «*креативного потенціалу*» та його роль у забезпеченні психічного здоров'я й благополуччя персоналу освітніх організацій в умовах війни.

2) Визначити рівень *креативного потенціалу* освітян – учасників тренінгу та чинники, що на нього впливають.

3) Оволодіти навичками підвищення *креативного потенціалу* освітянами – учасниками тренінгу.

Відповідно до визначених завдань нами була розроблена програма тренінгу (таблиця 1).

Тренінг розрахований на 16 години, з яких 2 години відведено на вступ, 2 години – на заключну частину, по 4 академічні години – на кожну із трьох тематичних сесій («Сутність поняття «*креативного потенціалу*»; «Організаційно-психологічні чинники розвитку креативного потенціалу персоналу освітніх організацій в умовах війни та післявоєнного відновлення»; «Роль креативного потенціалу в забезпеченні психічного здоров'я та благополуччя персоналу освітніх організацій в умовах війни й післявоєнного відновлення»).

У ході проведення тренінгової сесії використовуються такі *інтерактивні техніки*: «криголами», робота в малих групах, міні-лекції, групові дискусії, «мозкові штурми», психомалюнок, метод незавершених речень, творчі завдання, арт-терапевтичні техніки та інші. Більшість використаних інтерактивних технік є авторськими розробками або модифікацією загальноприйнятих в груповій роботі методів.

Розроблений тренінг базується на технологічному підході (Карамушка, 2005, 2022). Кожна сесія містить інформаційно-смісловий, діагностичний та корекційно-розвивальний компоненти.

Програма тренінгу

Складові тренінгу	Години
Вступ	2
Тренінгова сесія 1. «Сутність поняття «креативного потенціалу» персоналу освітніх організацій»	4
Тренінгова сесія 2. «Організаційно-психологічні чинники розвитку креативного потенціалу персоналу освітніх організацій в умовах війни та післявоєнного відновлення»	4
Тренінгова сесія 3. «Роль креативного потенціалу в забезпеченні психічного здоров'я та благополуччя персоналу освітніх організацій в умовах війни й післявоєнного відновлення»	4
Підведення підсумків тренінгу	2
Всього	16

Зміст тренінгу

Далі розглянемо зміст тренінгу (тренінгові сесії, основні компоненти тренінгових сесій та інтерактивні техніки, які було реалізовано в кожному з компонентів).

Вступ

- *Криголам «Знайомство».* Кожен учасник заняття по колу представляється в такий спосіб: «Мене звати... Найбільше я люблю... Я вважаю себе творчою особистістю, тому що...»

- *Мозковий штурм «Визначення правил роботи групи»* (Карамушка, 2005).
- *Мультимедійна презентація «Мета, завдання та структура тренінгу».*

- *Вправа «Мої очікування».* Інструкція: на стікерах-сердечках учасники записують свої очікування від тренінгу та приклеюють свої стікери на плакаті.

- *Вправа «Мій професійний креативний герб та моє педагогічне кредо під час війни»* (Тараріна, 2017) (модифікація автора). Інструкція: кожен з учасників має намалювати свій креативний герб, який відобразить його особистість та його кредо під час війни. Для цього можна використовувати такі вислови: «Я – як креативний педагог», «Мої учні», «Я очима моїх учнів», «Моя професійна мрія під час війни» тощо. Написати фразу, яка б могла слугувати особистим професійним девізом (професійним кредо) під час війни.

Презентація та обговорення результатів. Для цього можна використовувати такі запитання: «Чи задоволені ви своїми результатами, відображеними на гербі?», «Як ви себе при цьому відчуваєте?», «Чи відрізнявся б ваш герб від герба до війни?», «Що мрієте додати до герба найближчим часом?» тощо.

Тренінгова сесія 1. «Сутність поняття «креативний потенціал» персоналу освітніх організацій».

Вступ до тренінгової сесії: мета, завдання та організація тренінгової роботи.

Інформаційно-смісловий компонент технології «Сутність поняття «креативний потенціал» персоналу освітніх організацій»:

- *Метод незавершених речень.* «Креативна особистість – це...». Інструкція: група ділиться на підгрупи по 4-6 осіб. Кожна підгрупа пише власне визначення поняття «креативна особистість» та оформлює його на окремому аркуші, а потім презентує свої визначення перед іншими учасниками. Після того як всі групи презентують свої відповіді, їх можна розвісити в аудиторії на видних місцях.

- *Мультимедійна презентація (міні-лекція): «Креативний потенціал персоналу освітніх організацій»* (аналізуються поняття «креативність» та «креативний

потенціал»). Для підготовки презентації можна використати такі літературні джерела (Максименко, 2021; Моляко, 2006; Павленко, 2016; Титаренко & Каткова, 2019).

Діагностичний компонент технології «Діагностика креативного потенціалу персоналу освітніх організацій»:

- *Психологічний практикум «Діагностика креативного потенціалу персоналу освітніх організацій».* За допомогою «Методики для дослідження креативного потенціалу організації» (Карамушка, 2015) учасники діагностують свій креативний потенціал та опрацьовують отримані результати.

Корекційно-розвивальний компонент технології «Розвиток креативного потенціалу персоналу освітніх організацій»:

- *Арт-терапевтична вправа в малих групах «Казка про креативного вчителя в умовах війни».* Інструкція: група ділиться на декілька підгруп. Кожна група придумує казку про сучасного креативного вчителя та робить відповідний малюнок до неї.

- *Презентація та обговорення результатів.* Для цього можна використовувати такі запитання: Чи складно було виконувати цю вправу? Що заважало? Чому? Чи відрізняється педагог з високим рівнем креативного потенціалу від педагога з низьким креативним потенціалом? Чому? Які основні характеристики педагога з високим креативним потенціалом? Чи важливо педагогу розвивати креативний потенціал в часи війни? Як швидко виникали оригінальні ідеї? У кого були складнощі?

Підведення підсумків тренінгової сесії.

Домашнє завдання «Інтерв'ю «Креативне оточення під час війни». Інструкція: протягом тижня взяти інтерв'ю у своїх рідних, друзів та в колег. Вони повинні відповісти на запитання: «Кого можна вважати креативною людиною?», «Які якості має креативна особистість?», «Як зберегти та розвинути свою професійну креативність під час війни?». Запишіть проведені інтерв'ю.

Тренінгова сесія 2. «Організаційно-психологічні чинники розвитку креативного потенціалу персоналу освітніх організацій в умовах війни та післявоєнного відновлення».

Вступ до тренінгової сесії:

- *Мета, завдання та організація тренінгової роботи.*
- *Обговорення домашнього завдання «Інтерв'ю «Креативне оточення під час війни».* Кожен із учасників представляє в групі результати виконання свого домашнього завдання, свої спостереження. Обговорення можна доповнити запитаннями ведучого, наприклад: «Як ви себе почували, коли виконували домашнє завдання?», «Наскільки важко було його виконувати?» тощо.

Інформаційно-смісловий компонент технології «Які організаційно-психологічні чинники впливають на розвиток креативного потенціалу персоналу освітніх організацій?»:

- *Вправа «Квіткова клумба»* (виконується в малих групах). Інструкція: група ділиться на дві підгрупи. Одна група розробляє класифікацію організаційних чинників, що пов'язані з менеджерами освітніх організацій, які, на їхню думку, можуть впливати на розвиток креативного потенціалу педагога. Друга група розробляє класифікацію організаційних чинників, які, на їхню думку, можуть впливати на розвиток креативного потенціалу педагога.

- Кожна розробка подається у вигляді «квіткової клумби». Далі відбувається представлення результатів роботи в групі та загальне обговорення.

- *Міні-лекція «Зв'язок організаційної культури та креативного потенціалу персоналу освітніх організацій».* Для підготовки до міні-лекції можна використати наявний у літературі матеріал (Іванова & Корольова, 2022; Карамушка, 2015; Лагодзінська, 2022).

Діагностичний компонент технології «Діагностика організаційної культури як важливого чинника розвитку креативного потенціалу персоналу освітніх організацій»:

- *Психологічний практикум:* «Діагностика організаційної культури освітніх

організацій». За допомогою «Методики для діагностики організаційної культури» Ч. Хенді (Карамушка, 2015) учасники тренінгу діагностують організаційну культуру своєї школи та опрацьовують отримані результати.

Корекційно-розвивальний компонент технології «Як можна розвивати організаційну культуру в контексті розвитку креативного потенціалу персоналу освітніх організацій?»:

- **Творчий проєкт «Будинок бажань»** (робота в малих групах). Інструкція: підготувати проєкт «Бажаної організаційної культури освітньої організації в умовах війни», яка б максимально сприяла розвитку креативного потенціалу персоналу, за основними її складовими (цінності, норми, традиції тощо).

Захист творчих проєктів.

- **Вправа «Крок на зустріч»** (робота в малих групах) (Тараріна, 2017) (модифікація автора). Інструкція: учасники тренінгу об'єднуються в чотири групи. Кожна група має визначити 5 заходів, спрямованих на розвиток організаційної культури освітнього закладу, що сприяють розвитку креативного потенціалу освітніх організацій в умовах війни, і записати їх на аркушах (аркуші у вигляді вирізаної стопи). Після визначення заходів тренер групує їх, визначаються дії та потенційні робочі команди, що можуть реалізувати в закладах освіти визначені учасниками тренінгу заходи. Складається групова «покрокова мапа» у вигляді колажу із заповнених стоп для розвитку організаційної культури, що сприяють розвитку креативного потенціалу освітніх організацій в умовах війни.

- **Вправа «Креатив»** (Карамушка, 2015). Інструкція: учасникам пропонується знайти якомога більше способів прояву творчості при введенні в освітню організацію таких змін, як, наприклад, розробка рекламної компанії освітньої організації або нові форми дистанційних занять в освітніх організаціях, або креативні форми активності учнів в бомбосховищі тощо.

Підведення підсумків тренінгової сесії.

Домашнє завдання «Інтерв'ю із колегами». Мета: дослідити чинники розвитку креативного потенціалу вчителів в умовах війни у педагогічному колективі. Інструкція: провести опитування колег за таким планом: «Що в роботі вчителя сприяє вияву креативного потенціалу?», «Що в роботі вчителя заважає вияву креативного потенціалу?». Оформити отримані відповіді у вигляді презентації.

Тренінгова сесія 3. «Роль креативного потенціалу в забезпеченні психічного здоров'я та благополуччя персоналу освітніх організацій в умовах війни й післявоєнного відновлення».

Вступ до тренінгової сесії:

- **Мета, завдання та організація тренінгової роботи.**
- **Обговорення виконання домашнього завдання.** Демонстрація створених презентацій в групі. Групова рефлексія та обговорення.

Інформаційно-смісловий компонент технології «Як креативний потенціал впливає на психічне здоров'я та благополуччя персоналу освітніх організацій в умовах війни»:

- **Міні-лекція: «Роль впливу креативного потенціалу в забезпеченні психічного здоров'я та благополуччя персоналу освітніх організацій в умовах війни.** Для підготовки міні-лекції використовуються наявні літературні джерела (Карамушка & Дзюба, 2019).

- **Робота в малих групах «Чинники, що впливають на психічне здоров'я та благополуччя освітян в умовах війни».** Інструкція: група ділиться на 2 підгрупи. Перша група обговорює чинники, що впливають на психічне здоров'я. Друга група – чинники, що впливають на благополуччя особистості. Далі відбувається групове обговорення. У процесі обговорення необхідно встановити, які фактори визначають погіршення стану психічного здоров'я педагогічного працівника в умовах війни. З'ясувати, як креативний потенціал сприяє відчуттю щастя працівника освітньої організації.

Діагностичний компонент технології «Діагностика психічного здоров'я та благополуччя персоналу освітніх організацій в умовах війни»:

- *Психологічний практикум «Оцінка мого психічного здоров'я в умовах війни».*

Інструкція: учасникам пропонується методом самооцінки оцінити за 10-бальною шкалою своє психічне здоров'я в умовах війни за його складовими:

1) реалізація власних здібностей; 2) можливість впоратися зі стресами життя; 3) можливість продуктивно та ефективно працювати на допомогу своїй громаді. Далі відбувається представлення та обговорення результатів.

- *Креативна вправа «Формула мого психічного здоров'я та благополуччя в умовах війни».* Інструкція: учасникам пропонується зобразити формулу власного психічного здоров'я та благополуччя в умовах війни.

Обговорення результатів відбувається за допомогою таких запитань: Чи складна формула? Чи відрізняється вона від довоєнної? Яку б формулу ви хотіли б мати?

Корекційно-розвивальний компонент технології «Як можна підтримувати своє психічне здоров'я в умовах війни, використовуючи свій креативний потенціал»:

- *Арт-терапевтична проєктивна вправа «Намалюй свої мрії про здорове та щасливе життя»* (Тараріна, 2017) (модифікація автора). Інструкція: учасникам пропонується намалювати свої мрії, які стосуються їхнього здоров'я та благополуччя. На початку виконання вправи учасникам пропонують пригоститися цукерками різних кольорів (не бачивши їх). Всі об'єднуються в чотири групи відповідно кольору цукерки: яку він обрав: 1 група – фізична складова здоров'я «Вода»; 2 група – духовна складова здоров'я «Земля»; 3 група – психологічна складова здоров'я «Вогонь»; 4 група – соціальна складова здоров'я «Повітря». Відповідно кожен учасник малює свій малюнок із тієї сфери, до якої він потрапив. Ця вправа за допомогою засобів арт-терапії сприяє розвитку творчого мислення та творчої уяви в контексті проблематики здоров'я та благополуччя, візуалізація мрій. Після виконання учасники презентують свої малюнки, обговорюють роботи, знаходять спільні та відмінні риси під час презентацій кожної «кольорової групи».

- *Арт-терапевтична вправа-колаж: «Благополуччя вчителя в умовах війни».* Інструкція: учасникам пропонується поділитися на 3 команди та створити колажі, що відображають благополуччя вчителя, його ресурси. Після цього групи обмінюються колажами, передаючи по колу свій колаж наступній команді. І так кожна команда по черзі домальовує частину малюнку попередньої групи. Для створення колажів використовуються журнали, газети, фото, малюнки тощо. Після виконання вправи відбувається презентація робіт та групове обговорення.

- *Мозковий штурм «Креативні справи – ресурси вчителя під час війни».* Інструкція: всією групою скласти перелік творчих справ, занять, що пов'язані з креативністю, які можна виконувати вдома або на роботі. У результаті виконання вправи у групи утворюється досить великий перелік різноманітних креативних справ – ресурсів.

Підведення підсумків тренінгової сесії.

Домашнє завдання «Ведення креативного щоденника». Інструкція: протягом тижня кожного дня виконуйте мінімум по одній творчій справі (перелік таких справ кожен учасник взяв з собою після виконання останньої вправи). У щоденнику фіксуйте, що це була за справа. Окрім того, кожного дня описуйте свій емоційний стан, як ви себе почували, наскільки щасливим/щасливою. Обговоріть, за потреби, зафіксовані спостереження зі своїм психологом.

Заключна частина тренінгу:

- *Вправа-колаж мрій «Мрій та дій!».* Інструкція: складіть стратегічний план вашого розвитку з різних сфер життя (стосунки, тіло, кар'єра тощо). Визначте цілі, щоб трансформувати їх у бажання. Визначте пріоритети на майбутнє. Колаж мрії – це унікальний і дуже ефективний інструмент для виконання найзаповітніших бажань. Створюючи колаж, ви направляєте свої думки у потрібному напрямку, тому що ви не просто мрієте, а мрієте з наміром. Образи виникли раніше слів, тому для будь-якої людини

картинка досі зрозуміліша за текст. Колаж мрії може дати чудові результати.

- *Підведення підсумків тренінгу.* Інструкція: тренер запитує учасників, чи справдилися їхні очікування, і як вони почуваються по завершенню заняття. Можна використовувати такі запитання: «Які емоції супроводжували вас під час заняття?», «З якими емоціями ви завершуєте заняття?», «Чи здійснилися очікування?», «Що вам сподобалось на занятті?», «Чи хотіли б ви якимось завданням розглянути детальніше?», «Головним для вас було усвідомлення того, що...?».

- *Вправа-криголам «На все добре».* Інструкція: на завершення кожен з учасників тренінгу пише своїм колегам побажання на майбутнє та вигадує незвичайний спосіб урочисто вручити їх та вручає таким чином.

Висновки. Одним із ефективних методів розвитку креативного потенціалу персоналу освітніх організацій є, на наш погляд, *тренінг розвитку креативного потенціалу* персоналу освітніх організацій як важливого чинника забезпечення їхнього психічного здоров'я та благополуччя в умовах війни й післявоєнного відновлення. Розроблений тренінг складається зі вступу, тренінгової сесії: 1 – «Сутність поняття «креативного потенціалу» персоналу освітніх організацій»; тренінгової сесії 2 – «Організаційно-психологічні чинники розвитку креативного потенціалу персоналу освітніх організацій в умовах війни»; тренінгової сесії 3 – «Роль креативного потенціалу в забезпеченні психічного здоров'я та благополуччя персоналу освітніх організацій в умовах війни» та заключної частини. Тренінг розрахований на 16 години, з яких 2 години відведено на вступ, по 4 академічні години – на кожну тематичну сесію та 2 години – на заключну частину. У ході проведення тренінгової сесії використовуються такі *інтерактивні техніки*: «криголами», робота в малих групах, міні-лекції, групові дискусії, «мозкові штурми», психомалюнок, метод незавершених речень, творчі завдання, арт-терапевтичні техніки та інші. Більшість використаних інтерактивних технік є авторськими розробками або модифікацією загальноприйнятих в груповій роботі методів.

Тренінг був апробований в різних форматах, показав свою ефективність та може бути рекомендований практичним психологам для роботи з персоналом освітніх організацій.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в розробці тренінгів розвитку креативного потенціалу для організацій інших соціально-економічних сфер (медицина, бізнес, державна служба тощо).

Література

1. Антонова, О. Є. (2012). Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. *Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі*. О.А. Дубасенюк (Ред.). (с. 14-41). Вид-во ім. І. Франка.
2. Балахтар, В.В. (2018). Креативний потенціал як показник професійного становлення фахівців із соціальної роботи. *Науковий вісник ХДУ. Серія Психологічні науки*, 4, 167-171.
3. Балахтар, К., & Москальова, А. (2020). *Креативність педагогічних працівників як чинник їхнього суб'єктивного благополуччя*: спец-курс для викладачів іноземних мов. Талком.
4. Гутарева, Н., Мухаріна, Ю., Бабак, В., & Мусенко, Є. (2013). Формування професійного здоров'я майбутніх вчителів. *Гуманізація навчально-виховного процесу*, XVI, 25-33.
5. Іванова, Н.Ю., & Корольова, О.О. (2022). *Практичні засади формування креативного персоналу компанії* <https://elar.khmnmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/19db37cf-13ea-4e26-881a-0beddc615b/content>
6. Карамушка, Л.М. (2005). *Технології роботи організаційних психологів*: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти. Фірма «ІНККОС».
7. Карамушка, Л.М. (Ред.). (2015). *Психологічні детермінанти розвитку організаційної культури*. Монографія. Педагогічна думка.
8. Карамушка, Л.М. (2022). *Психологічні тренінги для підготовки менеджерів та персоналу освітніх організацій (реалізація технологічного підходу)*: Навч. посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України.
9. Карамушка, Л.М., & Дзюба, Т.М. (2019). Феномен «здоров'я» як актуальний напрям досліджень в організаційній психології. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 1(16), 22–33.
10. Креденцер, О. (2023). Професійна самоефективність та її роль у забезпеченні психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій в умовах війни та повоєнного відродження: теоретичний аналіз проблеми. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 2-3(29), 52-64. <https://doi.org/10.31108/2.2023.2.29.5>
11. Лагодзінська, В.І. (2022). Вплив креативності на структурні компоненти психологічного здоров'я

- персоналу освітніх організацій. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2 (26), 73–81 .
12. Лобода, О.В. (2010). Креативність як основа психічного здоров'я особистості. *Наука і освіта*, 3, 61–64.
13. Максименко, С.Д. (2021, 22 квітня). Принципи креативності при застосуванні генетико моделюючого методу дослідження особистості. *Соціально-психологічні технології розвитку особистості* : зб. наук. праць за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів (с. 11-15). ФОП Вишемирський В.С.
14. Мешко, Г.М. (2013). *Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я* [Автореф. дис. д-ра пед. наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка]. file:///Users/kredenceroxana/Downloads/Mechko.pdf
15. Моляко, О.В. (2006). *Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень*. Рута.
16. Павленко, В.В. (2016). Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка: наук.-метод. журнал*, 11, 120–131.
17. Павлик, Н. В., & Радзімовська, О. В. (2023). Психологічне здоров'я вчителя Нової української школи як підґрунтя його психологічної готовності до творчої професійної діяльності. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*, 9, 130–147. <https://doi.org/10.32999/KSU2663-970X/2023-9-8>
18. Павлюк, Р.О. (2007). *Креативність як складова частина професійної підготовки майбутніх учителів* [Електронний ресурс]. http://www.rusnauka.com/16_NPM_2007/Pedagogica/22154.doc.htm. (дата звернення 17.04.2023).
19. Петришин, Л. (2012). Теоретико-аналітичний підхід до проблеми креативності як прояву творчого особистісного розвитку. *Молодь і ринок*, 5, 94-98. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2012_5_21
20. Петрушова, Н. (2014). Основні принципи формування креативного потенціалу студентів – майбутніх педагогів на заняттях з іноземної мови *Витоки педагогічної майстерності*, 14, 208-214.
21. Пічуєва, А.К. (2022, 24-25 березня). Креативність як предиктор психологічного благополуччя особистості. *Диференціальний підхід у дослідженні професійного самоздійснення особистості*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (с. 97-104). ФОП Бєлий А. Є.
22. Рудик, Я. (2017). *Структурні складові креативного потенціалу науково-педагогічних працівників*. Рута.
23. Сисоєва, С.О. (2006). *Основи педагогічної творчості*: підручник. Міленіум.
24. Тараріна, Е. (2017). *Практикум по арт-терапії: шкатулка мастера*. АСТАМИР.
25. Титаренко, О.І., & Каткова, Т.А. (2019). Арт-терапія як засіб розвитку творчого потенціалу підлітків. *Теорія і практика сучасної психології: зб. наук. пр.*, 2.

References

- Antonova, O. Ye. (2012). Sutnist ponyattya kreatyvnosti: problemy ta poshuky [The concept of creativity: problems and searches]. *Teoretychni i prykladni aspekty rozvytku kreatyvnoi osvity u vyschii shkoli*, 14-41. I. Franko Publishing House. [In Ukrainian]
- Balakhtar, V.V. (2018). Kreatyvnyi potentsial yak pokaznyk profesiinogo stanovlennya fakhivtsiv iz sotsialnoi roboty [Creative potential as an indicator of professional development of social workers]. *Naukovyi visnyk KhDU. Seria Psykhologichni nauky*, 4, 167-171. [In Ukrainian]
- Balakhtar, K., & Moskalova, A. (2020). *Kreatyvnist pedagogichnykh pratsivnykiv yak chynnyk yikhного subyektivnogo [Educators creativity as a factor in their subjective well-being]*. Talkom. [In Ukrainian]
- Gutaryeva, N., Muskharina, Yu., Babak, V., & Musenko, Ye. (2013). Formuvannya profesiinogo zdorovya maibutnikh vchyteliv [Promotion of professional health of future teachers]. *Gumanizatsia navchalno-vykhovnogo protsesu*, XVI, 25-33. [In Ukrainian]
- Ivanova, N.Yu., & Korolova, O.O. (2022). *Praktychni zasady formuvannya kreatyvnoho personalu kompanii [Practical principles of formation of companys creative personnel]*. <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/19db37cf-13ea-4e26-881a-0beddc615b/content> [In Ukrainian]
- Karamushka, L.M. (2005). *Tekhnologii roboty organizatsiinykh psykhologiv [Work technologies used by organizational psychologists]*. Firma «INKOS». [In Ukrainian]
- Karamushka, L.M. (2015). *Psykhologichni determinanty rozvytku organizatsiinoi kultury [Psychological determinants of organizational culture development]*. Pedagogichna dumka. [In Ukrainian]
- Karamushka, L.M. (2022). *Psykhologichni treniny dlya pidgotovky menedzheriv ta personalu osvitynich organizatsii (realizatsia tekhnologichnogo pidkhodu) [Psychological training courses for managers and staff of educational organizations (a technological approach)]*. G.S. Kostiuk Institute of Psychology. [In Ukrainian]
- Karamushka, L.M., & Dzyuba, T.M. (2019). Fenomen «zdorovya» yak aktualnyi napryam doslidzhen v organizatsiinii psykhologii [The phenomenon of health as an important research subject in organizational psychology]. *Organizatsiina psykhologia. Ekonomichna psykhologia*, 1(16), 22-33. [In Ukrainian]
- Kredentser, O. (2023). Profesiina samoefektyvnist ta yiyi rol u zabezpechenni psykholichnogo zdorovya personalu osvitynich organizatsii v umovakh viiny ta povoyennogo vidrodzhennya: teoretychnyi analiz problemy [Professional self-efficacy and its role in promoting psychological wellbeing of staff of educational organizations in the conditions of war and post-war revival: theoretical analysis of the problem]. *Organizatsiina psykhologia. Ekonomichna psykhologia*, 2-3(29), 52-64. <https://doi.org/10.31108/2.2023.2.29.5> [In Ukrainian]
- Lagodzinska, V.I. (2022). Vplyv kreatyvnosti na strukturni komponenty psykholichnogo zdorovya personalu osvitynich organizatsii [The impact of creativity on structural components of psychological health of staff of

- educational organizations]. *Organizatsiina psykhologia. Ekonomichna psykhologia*. 2 (26), 73-81. [In Ukrainian]
12. Loboda, O.V. (2010). Kreatyvnist yak osnova psykhihnogo zdorovya osobystosti [Creativity as the basis of mental health of the individual]. *Nauka i osvita*, 3, 61-64. [In Ukrainian]
 13. Maksymenko, S.D. (April 22, 2021). Pryntsypy kreatyvnosti pry zastosuvanni genetyko modelyuyuchogo metodu doslidzhennya osobystosti [Creativity principles in personality research genetic modeling method]. *Sotsialno-psykhologichni tekhnologii rozvytku osobystosti: zb. nauk. prats za materialamy VI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii molodykh vchenykh, aspirantiv ta studentiv* (pp. 11-15). FOP Vysheymyrskiy V.S. [In Ukrainian]
 14. Meshko, G.M. (2013). *Teoria i praktyka pidgotovky maibutnix uchyteliv do zberezheniya i zmitsnennya profesiinogo zdorovya* [Theory and practice of future teachers training in professional health promotion] [Avtoref. dys. d-ra ped. nauk, Ternopil'skyi natsionalnyi pedagogichnyi universytet imeni Volodymyra Gnatyuka]. file:///Users/kredenceroksana/Downloads/Mechko.pdf [In Ukrainian]
 15. Molyako, O.V. (2006). *Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoria, metodyka, rezultaty doslidzen* [Abilities, creativity, giftedness: theory, methodology, research findings]. Ruta. [In Ukrainian]
 16. Pavlenko, V.V. (2016). Kreatyvnist: sutnisna kharakterystyka ponyattya [Creativity: an essential characteristic of the concept]. *Kreatyvna pedagogika*, 11, 120-131. [In Ukrainian]
 17. Pavlyk, N. V., & Radzimovska, O. V. (2023). Psykhologichne zdorovya vchytelya Novoi ukrainskoi shkoly yak pidruntya iogo psykhologichnoi gotovnosti do tvorchoi profesiinoy dialnosti [Psychological well-being of the New Ukrainian School teacher as the basis of their psychological readiness for creative professional activity]. *Insait: psykhologichni vymiry suspilstva*, 9, 130-147. <https://doi.org/10.32999/KSU2663-970Kh/2023-9-8> [In Ukrainian]
 18. Pavlyuk, R.O. (2007). *Kreatyvnist yak skladova chastyna profesiinoy pidgotovky maibutnix uchyteliv* [Creativity as an integral part of future teachers professional training]. http://www.rusnauka.com/16_NPM_2007/Pedagogica/22154.doc.htm. [In Ukrainian]
 19. Petryshyn, L. (2012). Teoretyko-analitychnyi pidkhid do problemy kreatyvnosti yak proyavu tvorchoho osobystisnogo rozvytku [Theoretical and analytical approach to the problem of creativity as a manifestation of creative personal development]. *Molod i rynok*, 5, 94-98. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2012_5_21 [In Ukrainian]
 20. Petrushova, N. (2014). Osnovni pryntsypy formuvannya kreatyvnoho potentsialu studentiv-maibutnix pedagogiv na zanyattiyakh z inozemnoi movy [Basic principles of formation of creative potential of future teachers in foreign language classes]. *Vytoky pedagogichnoi maisternosti*, 14, 208-214. [In Ukrainian]
 21. Pichuyeva, A.K. (March 24-25, 2022). Kreatyvnist yak predyktor psykhologichnogo blagopoluchchya osobystosti [Creativity as a predictor of psychological well-being of an individual]. *Dyferentsialnyi pidkhid u doslidzhenni profesiinogo samozdiisnennya osobystosti: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 97-104). FOP Byelyi A. Ye. [In Ukrainian]
 22. Rudyk, Ya. (2017). *Strukturni skladovi kreatyvnoho potentsialu naukovo-pedagogichnykh pratsivnykiv* [Structural components of the creative potential of scientific and pedagogical workers]. Ruta. [In Ukrainian]
 23. Sysoyeva, S.O. (2006). *Osnovy pedagogichnoi tvorchosti* [Basics of teachers creativity]. Milenium. [In Ukrainian]
 24. Tararina, E. (2017). *Praktykum po art-terapii: shkatulka mastera* [Art therapy practicum: the masters casket]. ASTAMYR. [In Ukrainian]
 25. Tytarenko, O.I., & Katkova, T.A. (2019). Art-terapia yak zasib rozvytku tvorchoho potentsialu pidlitkiv [Art therapy as a means of developing the creative potential of teenagers]. *Teoria i praktyka suchasnoi psykhologii*, 2. [In Ukrainian]

Відомості про автора

Лагодзінська Валентина Іванівна, кандидатка психологічних наук, старша наукова співробітниця лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

Lahodzinska, Valentyna, PhD, senior researcher, Laboratory of organizational and social psychology, G. S. Kostiuk Institute of psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2691-1163>

E-mail: vlagoda@ukr.net

Отримано 30 вересня 2024 р.
Рецензовано 21 жовтня 2024 р.
Прийнято 21 жовтня 2024 р.